

*Ліневич Ю.В.**

ЗАЛУЧЕННЯ НАУКОВО ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЦЕНТРІВ В ПРОЦЕСІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

Динаміка інновацій кінця минулого сторіччя визначалась, з однієї сторони, суттєвим скороченням життєвого циклу вже створених продуктів, з іншої – подовженням строків їх розробки. При цьому роль наукової компоненти в інноваційному циклі зростала. Переважна більшість комерційно-перспективних результатів наукових досліджень знаходиться у власності ТНК. Навіть ті, що були розроблені завдяки державному фінансуванню, передані головним чином їх розробникам – дослідницьким університетам. Причиною такого явища є відсутність в держави стимулів для ефективного їх використання. Виходячи з цього, відповідно, формувалась вся система контролю за оборотом технологій в останні два десятиріччя (механізми захисту прав інтелектуальної власності, правила передачі прав, процедури патентування й ліцензування и т.д.).

До останнього часу глобалізація в найменшій мірі відображалась на науково-технічній сфері діяльності ТНК. Корпорації створювали свої лабораторії головним чином в країні базування, де й відбувався процес розробки нової продукції, організовувалось тестове виробництво, проводились ринкові випробування и т.д. В крупних зарубіжних філіалах, як правило, відкривались центри по адаптації продукції ТНК до місцевих умов, її сертифікація на національних ринках (з урахуванням вимог місцевого законодавства, клімату, можливих ергономічних особливостей и т.д.). Вважалось, що завдання місцевих центрів не в тому, щоб створювати нововведення, а в тому, щоб розширювати базу для вже випробуваних на ринках продуктів, зменшуючи тим самим їх вартість.

Такої стратегії організації НДДКР дотримувались переважно американські ТНК, які до початку ХХІ ст. втратили своє інноваційне лідерство, поступившись в цій сфері найбільш динамічним ТНК з Японії та країн Південно-Східної Азії. Традиційна централізована схема організації досліджень й розробок в ТНК стала менш ефективною.[3]

Сьогодні відбуваються суттєві зміни в підходах до управління НТП в корпораціях. Створення технологій всередині великих компаній або під їх прямим управлінням стає невід'ємною частиною бізнес-процесів найбільш конкурентоспроможних корпорацій. Науково-дослідницькі департаменти компаній, завдячуючи не лише великим фінансовим можливостям, а й гнучкості й пристосованості до потреб ринку, часто випереджають вузи и науково-дослідницькі інститути за обсягами коштів, що витрачаються на ведення розробок, й за виведенням готових продуктів на ринок.

В цій ситуації кардинально змінюється роль традиційних дослідницьких структур – університетів, академічних й галузевих науково-дослідницьких інститутів – вони все частіше залучаються в процес інноваційної діяльності ТНК, й стають частиною їх науково-технічної політики. Для організації своєї науково-дослідницької роботи ТНК застосовують різноманітні підходи й методи. Наприклад, в американській компанії Minnesota Mining & Manufacturing вся дослідницька діяльність розподілена на декілька стадій, на кожній з

* аспірант кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Рогач О.І.

яких використовується своя модель взаємодії науково-дослідницьких лабораторій. Компанії відмовляються від інноваційного ізоляціонізму, виступаючи замовниками для наукових центрів, формуючи кластерні пули розробників з науково-дослідницьких інститутів для спільних робіт над певними проектами, залишаючи за собою диригентську функцію нагляду й управління. Значний вклад в розробку передових технологій ТНК вносить й співробітництво з університетами й науковими центрами. Такі центри створюються, як правило, при університетах, і їх активно фінансують провідні промислові корпорації.

Особливий внесок у створення передових технологій ТНК вносять компанії середнього й малого бізнесу, для яких проведення принципово нових НДДКР, їх впровадження в спеціалізоване виробництво часто слугує єдиним джерелом виживання. Частка середніх й малих фірм в сукупності витрат приватного капіталу на НДДКР не перевищує 5%, в той час як на них припадає значна кількість винаходів. Через понесені витрати більшість таких компаній банкрутує й лише деяка частина продовжує співпрацю з ТНК шляхом участі останніх у фінансуванні.

Сьогодні в лабораторіях й наукових центрах ТНК здійснюється основний обсяг наукових досліджень та розробок. Все більшу роль в науково-технологічних стратегіях ТНК відіграють приймаючі країни. Наприклад, компанія ІВМ на початку 90-х років мала за межами США більше 25 тисяч науковців, приблизно 30 лабораторій, що здійснюють програми НДДКР в рамках єдиного плану корпорації, проте з урахуванням особливостей ринків спеціалізації філій й дочірніх компанії ІВМ.

Наприклад, щоденно фармацевтична корпорація Pfizer витрачає на наукові дослідження 100 мільйонів доларів, а щорічні витрати на ці цілі General Motors, Ford, ІВМ складають 2-3 млрд. дол., що перевищує науково-дослідницькі бюджети багатьох країн. Так, в США практично весь обсяг витрат на НДДКР приватного бізнесу припадає на 700 найбільших компаній, приблизно 40% цих коштів припадає на долю провідних 15 корпорацій.[5]

Прикладами великих науково-дослідницьких центрів також можуть слугувати Bell Labs всесвітньо відомої американської фірми АТ&Т, одного з світових лідерів телекомунікаційних технологій, Yorktown laboratories компанії ІВМ, дослідницький центр компанії Microsoft. Як правило, в таких дослідницьких центрах акумульований потужний науковий потенціал, що нараховує від 200 до 3 тисяч співробітників, більшість з яких має наукові ступені.[4]

В період з 2004 по 2007 роки корпорації скоротили витрати на власні НДДКР з 4,5% до 3,5% від суми продаж, в той час як обсяги інноваційного аутсорсингу зросли з 20% до 35%. Такі показники демонструє, наприклад, американська компанія NineSigma. Відмовився від пріоритету внутрішніх НДДКР й розширив співробітництво з незалежними розробниками й такий транснаціональний гігант як Procter & Gamble. В компанії створений відділ технічної розвідки чисельністю 40 осіб, в завдання якого входить пошук й укладання угод з незалежними розробниками нових ідей в усьому світі. Крім того, Procter & Gamble разом з фармацевтичною компанією Eli Lilly створили спеціальний сайт - InnoCentive.com, в базу даних якого увійшли більш ніж 70 тисяч інноваційних розробників. В світі з'явилися спеціалізовані компанії, що діють по принципу інноваційно-технологічних брокерів – «тримачів» дослідницьких мереж. NineSigma також створила базу даних науково-дослідницьких інститутів, дослідницьких центрів, що входять до різних компаній, а також незалежних вчених й розробників, що налічують більш ніж 1,5 млн. спеціалістів. Вона використовується для пошуку інноваційних ідей й рекрутинга учасників проектних груп, що розробляють нові технології на замовлення клієнтів NineSigma.[2]

Іншою важливою закономірністю в еволюції даних структур є кооперація науково-дослідницьких центрів великих корпорацій з метою проведення спільних наукових досліджень. Це такі дослідницькі консорціуми як «MMC», «Semiconductor Research Corporation (SRC)», міжнародні проекти «EUREKA», «ESPRIT». Якщо раніше фірми базували свою стратегію зростання виключно на внутрішніх ресурсах, намагалися не розповсюджувати результати своїх фундаментальних досліджень, сьогодні однією з ключових тенденцій є зростання кількості об'єднаних дослідницьких підрозділів.

Іноземні ТНК активно розміщують свої науково-дослідницькі центри в країнах Центральної та Східної Європи, залучаючи до роботи висококваліфікованих спеціалістів країн регіону. Наприклад, в Угорщині свої дослідницькі центри відкрили компанії Nokia, IBM, GE, HP й інші, й саме угорські спеціалісти займають більшість вакансій. В Чехії свої науково-дослідницькі лабораторії відкрили Siemens, Matsushita, Honeywell, BSH Holice, Valeo, Boeing, Rockwell, Philips.[1] Вони використовують потенціал країни в аеродинаміці, електроніці, біотехнологіях і т.д. Іноземні автомобілебудівні компанії в Чехії налагодили довгострокове співробітництво з місцевими університетами й дослідницькими лабораторіями. Шведський концерн Ericsson в співробітництві з місцевим оператором мобільного зв'язку Cesky Mobil створив науково-дослідницьку структуру в рамках Празького технічного університету. Працюють дослідницькі центри в галузі електроніки таких ТНК, як Honeywell й Philips.

Підсумувавши вищезазначене, можна зробити висновок, що, не дивлячись на певні труднощі й проблеми, однією з основних форм, які здатні забезпечити повноцінний інтеграційний процес між наукою й виробництвом, є компанія, що має в своїй структурі науково-дослідницькі центри й лабораторії, або успішно з ними співпрацює поза своїми межами. Саме зараз активно йде процес реструктуризації науково-виробничої сфери й пошук ефективних оптимальних управлінських структур, що інтегрують ці сфери діяльності.

Література

1. Власкин Г.А., Ленчук Е.Б. Промышленная политика в условиях перехода к инновационной экономике: опыт стран Центральной и Восточной Европы и СНГ. М., Наука, 2006. – 246 с.
2. Княгинин В. Н., Инновации на стороне. – Российское экспертное обозрение «Новые ресурсы России», №1 (24), 2008, С. 43-49.
3. Кочетков Г., Наука и техника как факторы глобализации. - Журнал «Человек и труд», № 10, 2001 г.
4. Рыбаков Ф.Ф., Коростышевская Е.М. Научно-исследовательские центры промышленных фирм. - Вестник СПбГУ. Сер. 5, 1999, вып. 1 (№ 5).
5. Самофалов В. Глобальный вызов транснациональных корпораций. – Зеркало недели, № 31 (456) 16 — 22 августа 2003.